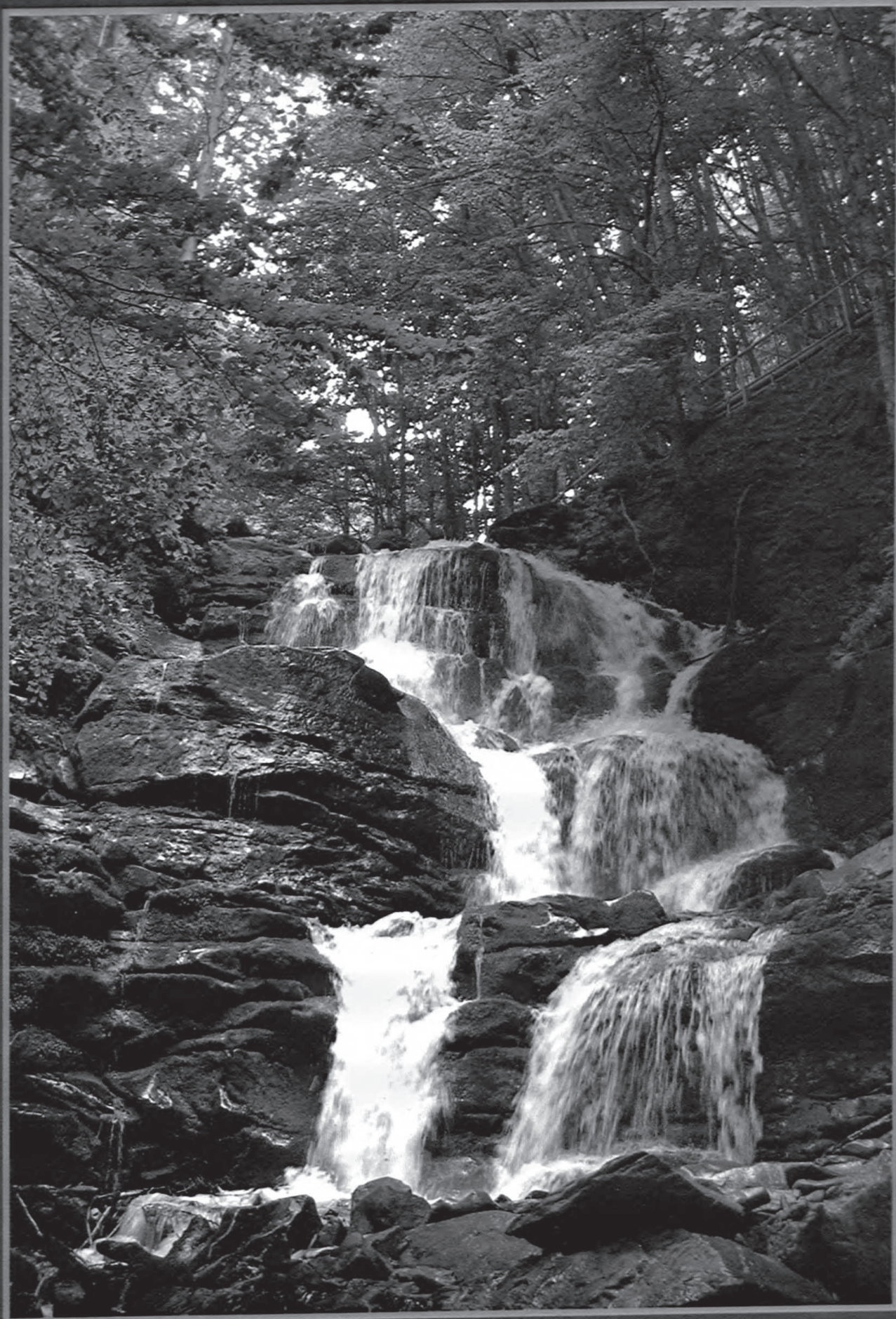

Kárpátalja

KÁRPÁTALJA

Szerkesztette

BARANYI BÉLA

Magyar Tudományos Akadémia
Regionális Kutatások Központja

•

Dialóg Campus Kiadó

Pécs–Budapest, 2009

A könyv megjelenését az Első Magyar Földgáz- és Energiakereskedelmi és Szolgáltató Kft. támogatta.

Szerzők

BARANYI BÉLA (Bevezetés, XII.3., XII.6. fejezet); BERGHAUER SÁNDOR (VIII.2.3., IX. fejezet); BRENOVICS LÁSZLÓ (II.2., XIV. fejezet); CSOMA ZOLTÁN (III.1.6., III.2.2.2. fejezet); DANCZ LÁSZLÓ (I. fejezet); DARCSI KAROLINA (XIII. fejezet); FILEPNÉ NAGY ÉVA (XII.3.2.2. fejezet); FODOR GYULA (V.1, V.2., V.3., V.5., VIII.2.1. fejezet); GÖNCZY SÁNDOR (III.1.2., VII.2.2., VII.2.7., VII.2.9., VII.2.11. fejezet); GULYÁS LÁSZLÓ (II.1. fejezet); IZSÁK TIBOR (III.1.3., III.2.1., VII.2.1., VII.2.3., VII.2.6., VIII.1.; VIII.2.2. fejezet); JAKAB LAJOS (V.4. fejezet); KÉSZ BARNABÁS (X.4. fejezet); KISS ÉVA (VIII.3., XII.1., XII.2., XII.4., XII.5., XIV. fejezet); KOHUT ERZSÉBET (III.1.7. III.2.2.3. fejezet); MOLNÁR D. ISTVÁN (IV.1.1., IV.1.3., IV.1.4., VI.2.2., VI.2.3., VI.3.2., VI.3.3., VII.2.4., VII.2.10., VII.2.13. fejezet); MOLNÁR JÓZSEF (III.1.1., III.1.4., III.1.5., III.1.9., III.2.2.1., III.2.2.4., IV.1.2., IV.1.3., IV.1.4., IV.1.5., IV.1.6., IV.2., VI.1., VI.2.1., VI.2.4., VI.3.1., VI.3.4., VI.3.5., VII.1., VII.2.5., VII.2.8., VII.2.12. fejezet, Függelék); OROSZ ILDIKÓ (X.1., X.2., X.3., XI. fejezet); ZSELICZKY ISTVÁN (III.1.8., III.2.2.3. fejezet)

Lektorálta

FILEP GYULA főiskolai tanár, Nyíregyházi Főiskola

SOÓS KÁLMÁN rektor, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

© Magyar Tudományos Akadémia

Regionális Kutatások Központja, 2009

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOM

Ábrajegyzék.....	12
Táblázatok jegyzéke	15
Bevezetés.....	19

I. FEJEZET

UKRAJNA TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HELYZETE

1. Makrogazdasági jellemzők	25
2. A gazdasági-társadalmi viszonyok sajátosságai Ukrajnában	33
2.1. Demográfiai tendenciák, a népesség területi és strukturális jellemzői	33
2.2. A gazdasági területi megoszlás és szerkezete	41
2.3. Speciális gazdasági övezetek és kiemelt fejlesztési területek	49
2.4. A humán erőforrások néhány regionális sajátossága	52
3. A területfejlesztés intézmény- és eszközrendszere	55
3.1. Törvényi és jogi szabályozás	55
3.2. A regionális politika intézményi keretei Ukrajnában	59
3.3. Az ukrán közigazgatási rendszer és a területpolitika regionális szintjei	60
3.3.1. Központi (nemzeti) szint.....	62
3.3.2. Makrorégiók	62
3.3.3. Megyei/regionális szint.....	63
3.3.4. Járások (szubregionális szint)	64
3.3.5. Települési önkormányzatok (helyi szint)	64

II. FEJEZET

KÁRPÁTALJA TÖRTÉNETE

1. Kárpátalja 1918 előtt.....	65
1.1. Az Északkelet-Felvidék a honfoglalástól a kiegyezésig	65
1.2. Az Északkeleti-Felvidék gazdasága a dualista korszakban.....	71
1.2.1. A gazdasági élet általános jellemzése	71
1.2.2. A hegyvidéki akció	72
2. Kárpátalja történetének korszakai és gazdasági-társadalmi helyzete a XX. században	75
2.1. Ruszka–Krajnai Autonóm Terület, 1918. december 25.– 1919. szeptember 10.	75
2.2. Podkarpatszka Rusz, 1919–1938	78
2.3. Kárpáti Ukrajna, 1938. október–1939. március	83
2.4. Kárpátalja terület, 1939. március–1944. október	87
2.5. Kárpátontúli Ukrajna, 1944. október–1945. június.....	93

2.6. Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság Kárpátontúli területe, 1945. június–1991. augusztus	95
2.7. A Kárpátontúli terület a független Ukrajna keretei között	101

III. FEJEZET TERMÉSZETI KÖRNYEZET

1. Természeti áttekintés, tájszerkezet.....	107
1.1. Földrajzi fekvés.....	107
1.2. Földrajzi viszonyok, domborzat.....	108
1.3. Ásványi kincsek	118
1.3.1. Általános jellemzés	118
1.3.2. Tüzelőanyag ásványi kincsek	119
1.3.3. Fémek ásványi kincsek.....	120
1.3.4. Nemfémek ásványi kincsek.....	121
1.3.5. Ásvány- és termálvizek.....	122
1.4. Éghajlati viszonyok.....	123
1.5. Vízrajzi adottságok	130
1.6. Talajviszonyok	140
1.7. Természetes növényzet	143
1.7.1. Síkvidéki planár régió.....	144
1.7.2. Előhegyi (kollin) régió.....	145
1.7.3. Középhegységi (szubmontán) régió.....	145
1.7.4. Hegyvidéki (montán) régió.....	146
1.7.5. Alhavas (szubalpin) régió.....	146
1.7.6. Gyephavas (alpin) régió.....	147
1.8. Állatvilág.....	147
1.9. Tájszerkezet	151
2. Természetvédelem, környezetvédelem	154
2.1. Természetvédelmi területek	154
2.2. Környezetvédelmi kérdések a régióban	158
2.2.1. A levegő és a vizek szennyezése	159
2.2.2. Talajdegradáció.....	160
2.2.3. Veszélyeztetett növény- és állatfajok.....	161
2.2.4. A természeti táj átalakítása	162

IV. FEJEZET NÉPESSÉG

1. Népmozgalom.....	164
1.1. A népességszám történeti alakulása	164
1.2. A népesség száma és területi elhelyezkedése napjainkban	174
1.3. A természetes szaporodás	176
1.4. Vándormozgalom.....	180

1.5. A népesség nemek szerinti összetétele.....	184
1.6. Családi állapot.....	186
2. A népesség összetétele.....	187
2.1. A népesség nemzeti és nyelvi összetétele	187
2.1.1. Nemzeti összetétel	187
2.1.2. A nemzeti összetétel területi sajátosságai	193
2.1.3. Anyanyelvi összetétel	200
2.2. Vallási megoszlás.....	207
2.3. Iskolázottság	209

V. FEJEZET HUMÁN ERŐFORRÁSOK

1. Kárpátalja humán erőforrásainak jelenlegi helyzete	215
1.1. Gazdasági aktivitás és foglalkoztatottság.....	215
1.2. Az iskolai végzettség területi eltérései	216
2. A felsőfokú humán erőforrás-képzés helyzete.....	219
2.1. Felsőoktatási intézmények	219
2.2. A kárpátaljai felsőoktatás nyelvi és nemzetiségi megoszlása	224
2.3. Migráció a felsőoktatásban	227
3. Munkaerő-piaci adottságok.....	233
3.1. Munkaerő-ellátottság és munkanélküliség	233
3.2. Munkahelyi ingázás	234
4. A humán erőforrás minőségét befolyásoló néhány tényező.....	235

VI. FEJEZET TELEPÜLÉSRENDSZER

1. Alapadottságok	239
2. Városhálózat	239
2.1. Az urbanizáció folyamata	239
2.2. A megye városai	241
2.3. Városi típusú települések	245
2.4. Szuburbanizáció és szuburbán települések	250
3. Faluhálózat.....	252
3.1. A falvak csoportosítása lakosságszám szerint.....	252
3.2. A falvak morfológiai típusai	255
3.3. Óriásfalvak.....	260
3.4. Magyarlakta falvak Kárpátalján.....	262
3.5. A falvak fejlődési perspektívái.....	267

VII. FEJEZET KÁRPÁTALJA JÁRÁSAI

1. Beregszászi járás	269
2. Huszti járás	274
3. Ilosvai járás	276
4. Munkácsi járás	278
5. Nagybereznai járás.....	281
6. Nagyzölösi járás.....	283
7. Ökörmezői járás	286
8. Perecsenyi járás.....	287
9. Rahói járás	289
10. Szolyvai járás.....	291
11. Técsői járás	293
12. Ungvári járás.....	295
13. Volóci járás.....	298

VIII. FEJEZET KÁRPÁTALJA GAZDASÁGA

1. A gazdaság fejlődésének általános tendenciái	301
2. A gazdasági ágazatok jellemzői.....	303
2.1. Ipar	303
2.1.1. Általános jellemzők	303
2.1.2. Nehézipar, erdő- és fafeldolgozó ipar	307
2.1.3. Könnyű- és élelmiszeripar	313
2.1.4. Ipari vállalkozások	316
2.2. Kárpátalja mezőgazdasága	320
2.2.1. A mezőgazdasági termelés általános jellemzése.....	320
2.2.2. Mezőgazdasági termelés és értékesítés	324
2.3. Kereskedelem, külkereskedelem.....	328
2.3.1. Kereskedelem	328
2.3.2. Külkereskedelmi tevékenység	330
3. Kárpátalja logisztikai, közlekedési helyzete	332
3.1. Kárpátalja közlekedése, kommunikációs infrastruktúrája.....	332
3.2. A kárpátaljai logisztikai klaszter	335

IX. FEJEZET TURIZMUS

1. Ukrajna turistaforgalma	337
2. Ukrajna turizmusa országos összevetésben	339
3. Turisztikai vonzerők és termékek	340
3.1. Természeti erőforrások, vonzerők.....	341

3.2. Ember alkotta vonzerők, kulturális erőforrások	343
3.3. Falusi turizmus.....	345
3.4. Egészségturizmus.....	346
4. Turistaforgalom	350
5. Kereskedelmi szálláshelyek Kárpátalján.....	352

X. FEJEZET KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

1. A terület regionális kulturális identitásának kérdései	354
1.1. Az identitást befolyásoló történelmi-gazdasági tényezők	354
1.2. A regionális identitás megnyilvánulásának formái	357
1.3. A régióban élő magyarok identitásának kérdései.....	361
1.4. Tolerancia, intolerancia kérdése a régióban	363
1.5. A vallási identitás és szerepe a regionális identításban.....	365
2. Nyelvismeret a régióban	367
2.1. Az anyanyelv ismerete	368
2.2. A környezeti nyelv ismerete.....	371
2.3. Az idegen nyelvek ismerete	372
3. Kulturális élet, kulturális fogyasztás	373
3.1. Színházi élet	373
3.2. A zenei élet hivatásos terei.....	377
3.3. Mozi	380
3.4. Könyv és könyvtár	382
3.5. Média, médiafogyasztás	386
4. Tájak változatossága, hagyományok gazdagsága, népi kultúra	392
4.1. Bevezető gondolatok.....	392
4.2. Tájak, hagyományok	394
4.2.1. Az ungi táj	394
4.2.2. Az unikális Nagydobrony	397
4.2.3. Munkács környéke.....	399
4.2.4. A beregi táj	400
4.2.5. A vízi világ – Szernye-mocsár	402
4.2.6. Tiszán innen, Tiszán túl – Ugocsa	405
4.2.7. Egy falunyi Szatmár – Nagypalád	408
4.2.8. A Tisza-völgy – a magyarság végvára	410
4.2.9. Aknaszlatina – a sóra épült település	413
4.2.10. Gens fidelissima – ruszinok és ukránok.....	415

XI. FEJEZET OKTATÁS, KÉPZÉS

1. Az anyanyelvű/anyanyelvi oktatás helyzete az ukrán oktatáspolitikai trendek függvényében.....	421
1.1. Oktatásstratégiai kérdése.....	421
1.2. Az oktatási rendszer jogi keretei	424
2. A kárpátaljai oktatási hálózat szerkezete, sajátosságai	428
2.1. Iskola előtti nevelés.....	428
2.2. Közoktatás.....	431
2.2.1. A közoktatás helyzete és változása	431
2.2.2. A magyar szórványok oktatási helyzete.....	441
2.3. Felsőoktatás.....	444
2.3.1. A felsőoktatási intézmények hálózata a régióban	444
2.3.2. Magyarok a felsőoktatásban	450

XII. FEJEZET HATÁR MENTI EGYÜTTMŰKÖDÉS

1. Az európai integrációs folyamatok új kihívásai.....	454
2. Határ menti együttműködés eredményei Ukrajnában és Kárpátalján	457
3. A magyar–ukrán határ menti együttműködés	462
3.1. A határon átnyúló kapcsolatok jellege	463
3.2. Az interregionális együttműködés intézményi keretei	469
3.2.1. Eurorégió (nagyrégió) – Kárpátok Eurorégió	469
3.2.2. A határ menti együttműködés egy újabb területe: magyar–román–ukrán interrégió.....	474
3.2.3. Új euroregionális szerveződések – kistrégiók és egyéb inter-regionális együttműködések	482
3.3. Határforgalom	483
4. A magyar–ukrán határ menti együttműködés újabb jelei.....	489
5. A magyar–ukrán határtérség fejlesztési prioritásai	491

XIII. FEJEZET POLITIKAI SZERKEZET ÉS KÖZIGAZGATÁS

1. A független Ukrajna létrejötte.....	493
2. Kárpátalja Ukrajna függetlenségének időszakában – az elvesztett autonómia ügye.....	495
3. A független Ukrajna államberendezkedése.....	499
3.1. Ukrajna elnöke	499
3.2. Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa.....	500
3.3. A miniszterelnök.....	500
3.4. Az ukrán választási rendszer alakulása	500

3.5. Az ukrán közigazgatás szerkezete.....	502
3.6. Reformelképzelések az ukrán közigazgatásban	504
4. A kárpátaljai magyarság helye az ukrainai politikai palettán.....	506

XIV. FEJEZET

KÁRPÁTALJA FEJLESZTÉSÉNEK STRATÉGIAI IRÁNYAI

1. Fejlesztési célok – a regionális és országos érdekek összehangolása	510
--	-----

Irodalom	514
Magyar–ukrán földrajzi mutató	533
A kötet szerzői.....	541

A hegygerinceken az átlagos szélsőségek jóval magasabbak, és a tengerszint feletti magassággal arányosan növekednek. A világszerte gyors ütemben terjedő szélenergia-termelésére a megyében ezek a tájegységek látszanak alkalmasnak, de ezt még célirányos mérésekkel is alá kellene támasztani. A maximális erősségű szélrohamok sebessége meghaladhatja a 40 m/s-ot (144 km/h). Ezek mind a síkvidéken, mind a hegygerinceken előfordulnak, esetenként jelentős károkat okozva az erdőkben és az emberi létesítményekben (Bodnar, 1987).

A völgyekben és a hegylábaknál gyenge nagytérségi légmozgások esetén, elsősorban a nyári félévben, kedvezőek a feltételek a hegy–völgyi szelek kialakulásához. Ezek nappal a völgyekben és a hegyoldalakon felfelé, éjjel lefelé fújnak. Összességében, Kárpátalja változatos éghajlati viszonyai változatos feltételeket és lehetőségeket kínálnak a gazdasági hasznosítás szempontjából.

1.5. Vízrajzi adottságok

Kárpátalja vízkészletekkel való ellátottsága jónak minősíthető. A *vízkészletek* bősége a megye nagyobb, hegyvidéki részének az előzőekben tárgyalt csapadékbőségével (évi 1000–1500 mm) függ össze, ami biztosítja az utánpótlást mind a felszíni, mind a felszín alatti vizek számára. A vízi erőforrások hasznosítása a területen sok évszázados múltra tekint vissza, elég csak a vízimalmokra, vízi fűrészmalmokra, a sószállításra és a fausztatásra utalni.

A felszíni vizek köréből a folyóhálózat tűnik ki gazdagságával, ami elsősorban az erek és patakok Kárpátokat jellemző sűrű hálózatában nyilvánul meg. A 10 km-nél hosszabb folyókból 142 van, a rövidebb vízfolyások számát 2–9 ezerre teszik (18. ábra, 9. táblázat). A felszíni lefolyás megyei átlagértékét különböző források évi 576–625 mm-re becsülik, azaz 1 km²-ről évente ennyi ezer m³ víz folyik le (Herencsuk, 1981; Bodnar, 1987).

A folyók táplálásában a hólé, az esővíz és a felszín alatti vizek vesznek részt. A hólé táplálásban játszott fontos szerepének köszönhető a folyók rendszeresen jelentkező tavaszi áradása. A Kárpátokban az év bármelyik hónapjában (akár télen is) előforduló kiadós, területileg kiterjedt esőzések pedig a rendszertelenül bekövetkező, rövid idő alatt lecsengő, ám időnként jelentős károkat okozó ún. zöldárak kiváltói. Az intenzív esőzések játszották a főszerepet az ezredforduló katasztrófális áradásainak (1998 novemberében és 2001 márciusában) a kialakulásában is a Tiszán és annak kárpátaljai mellékfolyóin.

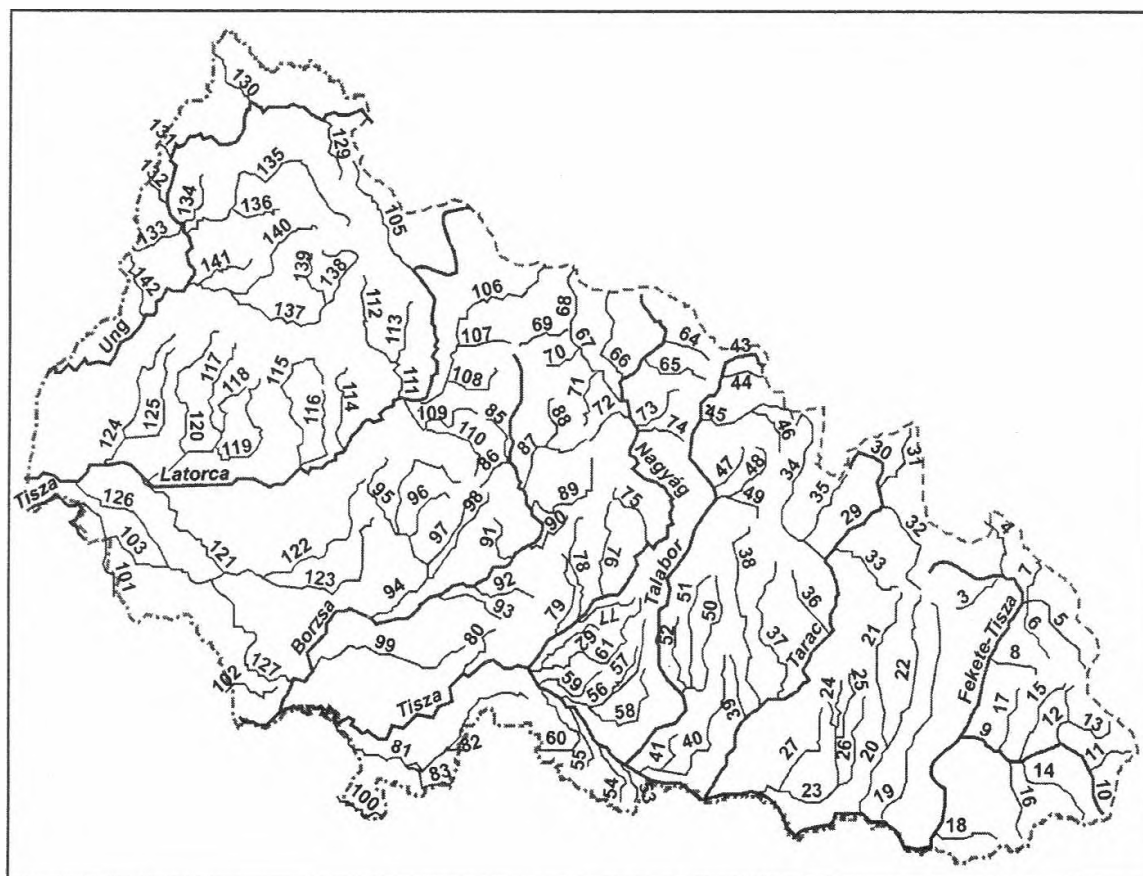
A kárpátaljai folyók és patakok mindegyike a *Tisza vízrendszeréhez* tartozik, a megye északkeleti határa egybeesik a folyó vízválasztó vonalával. A folyó két hasonló vízhozamú, hosszúságú és vízgyűjtőjű forráság, a Fekete- és a Fehér-Tisza Rahó feletti egyesülésével jön létre (18. ábra). A fő forrásának a Fekete-Tiszát tekintik, amit talán az indokolhat, hogy a folyó mentén felfelé haladva

ennek a völgye az egyesült Tisza völgyének az egyenes irányú folytatása. A számtalan kis forrásér közül, amelyek vize a Fekete-Tiszában egyesül, a Tisza forrásául 1882-ben azt választották és építették ki, amely a Szvidovec és a Gorgánok vonulatát összekötő nyereg oldalában ered a helyiek által Okoli néven emlegetett részen, az Aklos-hágó közelében, 1240 m tengerszint feletti magasságban (Tóth, 2004; Bánhidi – Kovács, 2001).

A forrástól 81 km-en át a Tisza a kárpátaljai Rahói járás területén kanyarog, mígnem Terebesfejérpataknál eléri az ukrán–román határt, amely 68 km-en keresztül követi a folyó vonalát. Técső alatt a legmagyarabb folyó újra ukrán területen folytatja az útját 82 km hosszan, majd Tiszaújlaknál ukrán–magyar határfolyó lesz belőle, újabb 27 km után Badalónál a Tisza teljesen átlép Magyarország területére, ám továbbhaladva, a Szalóka–Tisasalamon szakaszon 17 km-en át, ismét ukrán–magyar határfolyóként érinti Kárpátalját. A Tisza-szabályozás után a folyó 966 km-es összhosszából így 275 km esik teljes egészében, illetőleg határszakaszokon részben Kárpátalja területére.

18. ábra

Kárpátalja legalább 10 km hosszú folyóvizei

Megjegyzés: A folyók megnevezését lásd a 9. táblázatban.

Forrás: A topográfiai térképsorozat, 2000–2003. és más térképek alapján a szerző szerkesztése.

9. táblázat

Kárpátalja 10 km-nél hosszabb folyóvizei

Sor-szám	A folyó magyar neve	A folyó ukrán nevének magyar kiejtése	A folyó hossza, km	A vízgyűjtő területe, km ²
1	Tisza (a Fekete-Tiszával)	Tisza	966	153 000
2	Fekete-Tisza	Csorna Tisza	49	567
3	└Sztanyiszláv (j)	Sztanyiszlav	11	33
4	└Dovzsina (b)	Dovzsina	10	39
5	└Lazescsina (b)	Lazescsina	21	159
6	└Lopusánka (b)	Lopusanka	10	30
7	└Sztebna (j)	Sztebnij	11	31
8	└Kevele (b)	Keveliv	10	22
9	Fehér-Tisza (a Sztohovecel) (b)	Bila Tisza	34	489
10	└Sztohovec	Sztohovec	15	99
11	└Balcatul (j)	Balcatul	10	37
12	└Hoverla (j)	Hoverla	12	72
13	└Brebenyeszkul (b)	Brebenyaszkul	11	31
14	└Scsaul (b)	Scsaul	17	63
15	└Bogdán (j)	Bohdan	16	67
16	└Borvíz (b)	Kvasznij	15	73
17	└Pávlík (j)	Pavlik	12	28
18	Fehér-patak (b)	Bilij	12	46
19	Kaszó (j)	Koszivszka	44	157
20	Sopurka (a Kis-Sopurkával) (j)	Sopurka	41	283
21	└Kis-Sopurka	Krajnya Rika	28	121
22	└Szerednya (b)	Szerednya Rika	27	114
23	Apsa (j)	Apsicja	39	226
24	└Szerednyij-Plájuc (b)	Szerednyij Plajuc	10	12
25	└Nagy-Plájuc (b)	Velikij Plajuc	11	25
26	└Tusák (b)	Tyusah	17	42
27	└Bocskó (j)	Hlibokij Potyik	18	78
28	Tarac (a Bruszturánkával) (j)	Tereszva	86	1 225
29	└Bruszturánka (a Bertyánkával)	Bruszturjanka	30	340
30	└Bertyánka	Bertyanka	15	102
31	└└Plájszka (b)	Plajszka	14	46
32	└Turbát (b)	Turbat	19	101
33	└Jablonica (b)	Jablunica	13	61
34	└Mokránka (j)	Mokrjanka	32	231
35	└Jánovec (b)	Janovec	15	58
36	└Kraszna (j)	Kraszna	14	51
37	└Teresel (j)	Teresulka	28	110
38	└Luzsánka (j)	Luzsanka	34	150
39	└Vulhovcsik (j)	Viljhivcsik	14	22

9. táblázat folytatása

Sor-szám	A folyó magyar neve	A folyó ukrán nevének magyar kiejtése	A folyó hossza, km	A vízgyűjtő területe, km ²
40	Técső-patak (j)	Tyacsevec	29	127
41	└Martos (j)	Martos	10	22
42	Talabor (a Szlobodával) (j)	Tereblja	91	750
43	└Szloboda	Szlobogyanszka Rika	11	28
44	└Rosztoka (b)	Rosztoka	10	29
45	└Ozeránka (b)	Ozerjanka	18	113
46	└Peszja (b)	Peszja	10	40
47	└Herszovec (b)	Herszovec	10	20
48	└Aszó (b)	Szuhar	14	69
49	└Bradulec (b)	Bradulec	11	42
50	└Uglya (b)	Uholjka	27	159
51	└Kis-Uholjka (j)	Mala Uholjka	21	51
52	└Odára (j)	Odariv	14	18
53	Fenes (b)	Fenes	10	24
54	Viski-patak (b)	Viskivszkij	15	36
55	Borkút (b)	Borkut	14	13
56	Bajlovo (j)	Bajlova	25	121
57	└Lázovij (j)	Lazovij	11	24
58	└Szeklence (b)	Pomijnicja	22	61
59	Baranya (j)	Boronyavka	16	40
60	Járok (b)	Jarok	24	95
61	Huszt-patak (j)	Husztéc	35	108
62	└Lukovec (j)	Lukovec	12	20
63	Nagyág (j)	Rika	92	1 240
64	└Lopusnya (b)	Lopusnij	10	40
65	└Bisztra (b)	Bisztrij	12	47
66	└Holjátinka (j)	Holjatinka	20	91
67	└Repinka (a Fehér- ággal) (j)	Ripinka	32	222
68	└Fehér-ág	Sztudenij	12	53
69	└Pilipec (j)	Pilipec	10	44
70	└Bukovec (j)	Bukovec	10	12
71	└Tyusánka (j)	Tyusanka	11	50
72	└Cserjés (j)	Proszivna	10	30
73	└Volovec (b)	Volovec	12	36
74	└Prohudnya (b)	Prohudnya	10	23
75	└Bisztra (j)	Sirokij	14	50
76	└Csehovec (j)	Csehovec	17	57
77	└Szjuruk (b)	Szjurjuk	14	30
78	└Lipcse (j)	Potyik	19	40
79	└Oszáva (j)	Oszava	18	71
80	Szelszkij (j)	Sziljszkij	16	42

9. táblázat folytatása

Sor-szám	A folyó magyar neve	A folyó ukrán nevének magyar kiejtése	A folyó hossza, km	A vízgyűjtő területe, km ²
81	Batár (b)	Botar	53	393
82	└Batárcs (b)	Botarcs	14	103
83	└Éger (b)	Eger	14	32
84	Borzsa (j)	Borzsava	106	1 360
85	└Roszisznij (j)	Maliy Roszisznij	10	48
86	└Bisztrij (j)	Bisztrij	10	16
87	└Kovácsréti-patak (b)	Kusnicja	18	106
88	└Vászkova (j)	Vaszkova	10	36
89	└Bronyka (b)	Bronecka Rika	20	96
90	└Szlopuszkó (b)	Miteva	10	32
91	└Zádnya (j)	Zadnya	11	34
92	└Bisztra (b)	Bisztra	18	102
93	└Bukovec (b)	Bukovec	11	22
94	└Ilosva (j)	Irsava	48	346
95	└Krivulja (j)	Krivulja	17	30
96	└Pidhirne-patak (b)	Pidhirnij	12	36
97	└Ilonca (b)	Iljnicka	15	40
98	└Szinyánka (b)	Szinyavka	20	41
99	└Szalva (b)	Szalva	31	129
100	Túr (b)	Tur	95	1 262
101	Csaronda (j)	Csaronda	38	–
102	└Szipa (j)	Szipa	32	–
103	└Szernye (j)	Szernye	13	–
104	Latorca (j)	Latoricja	191	4 900
105	└Zsdenyánka (j)	Zsdenyivka	25	150
106	└Vecsa (b)	Vicsa	38	243
107	└Osa (b)	Osa	11	36
108	└Zsdimir (b)	Zsdimir	12	38
109	└Szolyvai-patak (b)	Szvaljavka	20	137
110	└Duszina (b)	Duszinka	15	79
111	└Pinye (a Nagy- Pinyével) (j)	Pinya	30	209
112	└Nagy-Pinye	Velika Pinya	20	113
113	└Kis-Pinye (b)	Mala Pinya	13	50
114	└Matekova (j)	Matekova	15	45
115	└Viznice (j)	Viznicja	30	160
116	└Obava (b)	Obava	16	29
117	└Öreg-patak (j)	Sztara	40	461
118	└Kucsava (b)	Kucseva	11	13
119	└Poluj (b)	Poluj	24	79
120	└Viela (j)	Vilja	27	96
121	└Nagykanális (a Fekete-vízzel) (b)	Magas Part	48	742

9. táblázat folytatása

Sor-szám	A folyó magyar neve	A folyó ukrán nevének magyar kiejtése	A folyó hossza, km	A vízgyűjtő területe, km ²
122	└Fekete-víz	Csorna Voda	26	–
123	└Mérce (b)	Merce	24	–
124	└Cigány-patak (j)	Cihany	24	115
125	└Szlalina (b)	Szlotvinszkij	21	55
126	└Szernye (b)	Szernye	44	273
127	└Vérke (b)	Virka	33	179
128	Ung (j)	Uzs	133	2 750
129	└Tihij (b)	Tihij	13	36
130	└Ug (j)	Uh	13	83
131	└Ulicska (j)	Ulicska	27	211
132	└Ublja (j)	Ublja	25	221
133	└Kemencei-patak (j)	Kamjanickij	10	30
134	└Velikij (b)	Velikij	13	46
135	└Lyuta (b)	Ljuta	47	210
136	└Bacsova (b)	Bacsavszkij	10	45
137	└Turja (a Sipottal) (b)	Turja	35	467
138	└Sipot	Sipit	20	127
139	└└Zvor (j)	Zvir	14	33
140	└Turica (j)	Turicska	22	101
141	└Szimerka (j)	Szimerka	13	38
142	└Szirova (j)	Szirova	12	30

Megjegyzés: A Tisza mellékfolyóinak a mellékfolyóit, illetve az azok mellékfolyóit dendrogram fűzi össze. A jobb oldali mellékfolyók neve után zárójelben „j”, a bal oldaliaké után „b” betű szerepel.

Forrás: Herencsuk, 1981. és a topográfiai térképsorozat, 2000–2003. alapján a szerző szerkesztése.

A Tisza vízjárása a kárpátaljai szakaszon szeszélyes. Tiszaújlaknál, az ukrán–magyar határszakasz elérésekor, a vízhozama kisvízkor időnként mindössze 30 m³/s, míg a 2001. március 5-i katasztrofális árhullám 3040 m³/s-os csúcsvízhozammal tetőzött, vagyis a folyószakaszt hozzávetőleg százszoros vízhozam-ingadozás jellemzi. A Tisza számos kárpátaljai mellékfolyója közül a *Tarac*, a *Talabor*, a *Nagyág*, a *Borzsa*, a *Latorca* és az *Ung* emelkedik ki mind hosszát, mind vízhozamát tekintve.

A Tisza által felvett első nagyobb jobboldali mellékfolyó, a *Tarac*, amelynek teljes vízgyűjtője a Técsői járás területére esik, a Bruszturánka és a Mokránka patakok egyesülésével jött létre Királymezőnél. A folyó ezután átvágja magát a Havasi-vonulaton, elválasztva egymástól a Kraszna-havast és a Szvidovecet. Dombóig szűk a völgye, mindössze 100–400 m széles völgytalppal, lejjebb több kilométer szélesre tárul. A meder végig kavicsos, sekély, 20–50 m széles. Dom-

bó alatt a medrét gyakran változtatja a több száz méter széles ártéren, jellemzőek az elágazások, zátonyok, kisebb szigetek képződése. Ezen a szakaszon több folyóterasz is elkülöníthető. A folyás sebessége kisvíznél 1 m/s körüli, az átlagos vízhozam Dombónál $24 \text{ m}^3/\text{s}$ (Herencsuk, 1981).

A *Talabor* a Taractól nyugatra, vele párhuzamosan észak–déli irányban folyik, és szintén a Gorgánokból ered a Bolotnyák-hegy lejtőjén 1080 m magasan a tengerszint felett. A folyó völgye Alsószinevér és Alsókalocsa között kiszélesedik, majd a Havasi-vonulaton való áttörésnél újra összeszűkül. Ezt kihasználva építették meg az 1950-es években a Talabori-víztározót Égermezőnél, negyvenöt méter magas betongáttal duzzasztva fel a folyó vizét. A duzzasztott vizet csővezetéken a hegybe vágott alagúton keresztül átvezetik a szomszédos Nagyág völgyébe, amely itt csupán 4 km-re folyik. A Nagyág-völgyben vízerőmű hasznosítja a 210 m-es szintkülönbségből adódó (a Talabori-tározó átlagos vízszintje 515 m a tszf., a közeli Nagyágé 305 m) jelentős energiát, amelynek teljesítménye 29,5 ezer kW, évi áramtermelése 139 m kWh (Bodnar, 1987). A duzzasztógáton csak a legmagasabb árvizek lépnek át, így azon alul általában a Talabornak újra kell gyűjtenie a vizét. Ezért nem meglepő, hogy a folyó vízhozama a torkolat közelében mindössze $7 \text{ m}^3/\text{s}$. Kövesligettől a folyó kilép a Máramarosi-medencébe, ahol a völgye több kilométerre szélesedik, és Bustyaházánál éri el a Tiszát.

A *Nagyág* a Csorna–Ripa-hegy lejtőjén 1120 m magasan ered a tszf., és Husztnál ömlik a Tiszába. Közepes vízhozama a vízgyűjtő felső szakaszának a kijáratánál fekvő Ökörmezőnél, ahol a vizeit nagyrészt már összegyűjtötte, $13 \text{ m}^3/\text{s}$ (Herencsuk, 1981). A folyó Bereznánál ér ki a magasabb hegyek közül a Máramarosi-medencébe, onnan kezdve több kilométerre szélesedik a völgye. A sekély kavicsos meder szélessége az alsó folyásnál, ahol a Talabornak a Talabor–Nagyági vízerőműre átirányított vize is növeli a vízhozamát, helyenként a száz métert is meghaladja; a folyás sebessége itt 0,4–0,8 m/s-ra csökken.

Várinál éri el a Tiszát a *Borzsa*, amely a róla elnevezett Borzsa-havas lejtőin ered. A folyóvölgy szűkebb szakasza Dolháig tart, innen a völgy kiszélesedik. Bilkétől kezdve a Borzsa síksági folyóként halad a torkolatáig, annak minden attribútumával: a folyómeder mély, iszapos–homokos, az esés kicsi, a vízfolyás sebessége 0,5 m/s alá esik. A síksági részeken a folyó áradásai ellen töltésekkel védekeznek. Az átlagos vízhozam Dolhánál $10 \text{ m}^3/\text{s}$.

A Tisza legnagyobb kárpátaljai mellékága, a *Latorca* eredete a Latorcai-hágó közelében található, 800 m magasan a tengerszint felett. Vízhozamának nagy részét a Vízválasztó- és a Havasi-vonulat közötti széles Verhovinai-folyosó és az utóbbit a Vulkáni-vonulattól elválasztó Turja–Borzsa-folyosó területén gyűjti össze. A folyó Munkácsnál lép ki az Alföldre, de Beregrákosig megőrzi a hegyi jellegét: gyors sodrását, sekély, kavicsos medrét. Az alföldi szakasz mentén végig árvízvédelmi töltések vannak kiépítve. A vízhozam Mun-

kácsnál $26 \text{ m}^3/\text{s}$, innen már jelentősen nem növekszik. Szlovákia területén az Unggal, a Laborccal és az Ondavával egyesülve a Bodrog nevet veszi fel, és Magyarországon Tokajnál éri el a Tiszát (Andó, 2002).

Kárpátalja nyugati határa mentén folyó *Ung* az Uzsoki-hágó közelében, 1000 m magasan ered. Nagybereznától a völgye kiszélesedik, Ungvárnál ér ki a síkra, de síksági jellegűvé csak a város alatt válik. Ókemencénél, a megyeszékhelytől 12 km-rel feljebb kisebb duzzasztógát épült, amelyből egy üzemvízcsatorna két kisebb vízerőműhöz vezeti a vizét. Ungvár alatt szlovák területre ér, ahol a Latorcával és más folyókkal egyesülve Bodrog néven folytatja az útját. Vízhozama Ungvár magasságában $30 \text{ m}^3/\text{s}$.

A kárpátaljai folyóhálózat legfontosabb gazdasági adottságai a következő szerint foglalhatók össze:

- a felső szakaszokon közvetlen, az alsókon parti szűrésű kutakból történő vízkivétellel a megye folyóinak többségéből ivóvíz, illetve ipari víz nyerhető;
- az alföldi részek folyói öntözővizet szolgáltathatnak a mezőgazdasági termőföldek számára;
- a hegyi folyók és patakok jelentős kiaknázható vízenergia-készlettel rendelkeznek;
- perspektivikus lehet a folyók és patakok bevonása a vízi turizmusba, amelyen belül a vadvízi evezés számára kínálnak kiváló lehetőségeket.

A tavak Kárpátalján jóval kevésbé elterjedtek, mint a folyók. Ennek fő oka a nedves éghajlat, ami a tavakat lefolyásossá teszi, és ezzel felgyorsítja a lecsapolásos tópusztulást. Összesen 32 természetes állandó tavat tartanak nyilván, amelyek többsége egy hektárnál kisebb vízfelszínű. A természetes állóvizek nagyobb része magashegyi tengerszem, azaz festői szépségű, tiszta vizű tavacska (19. ábra).

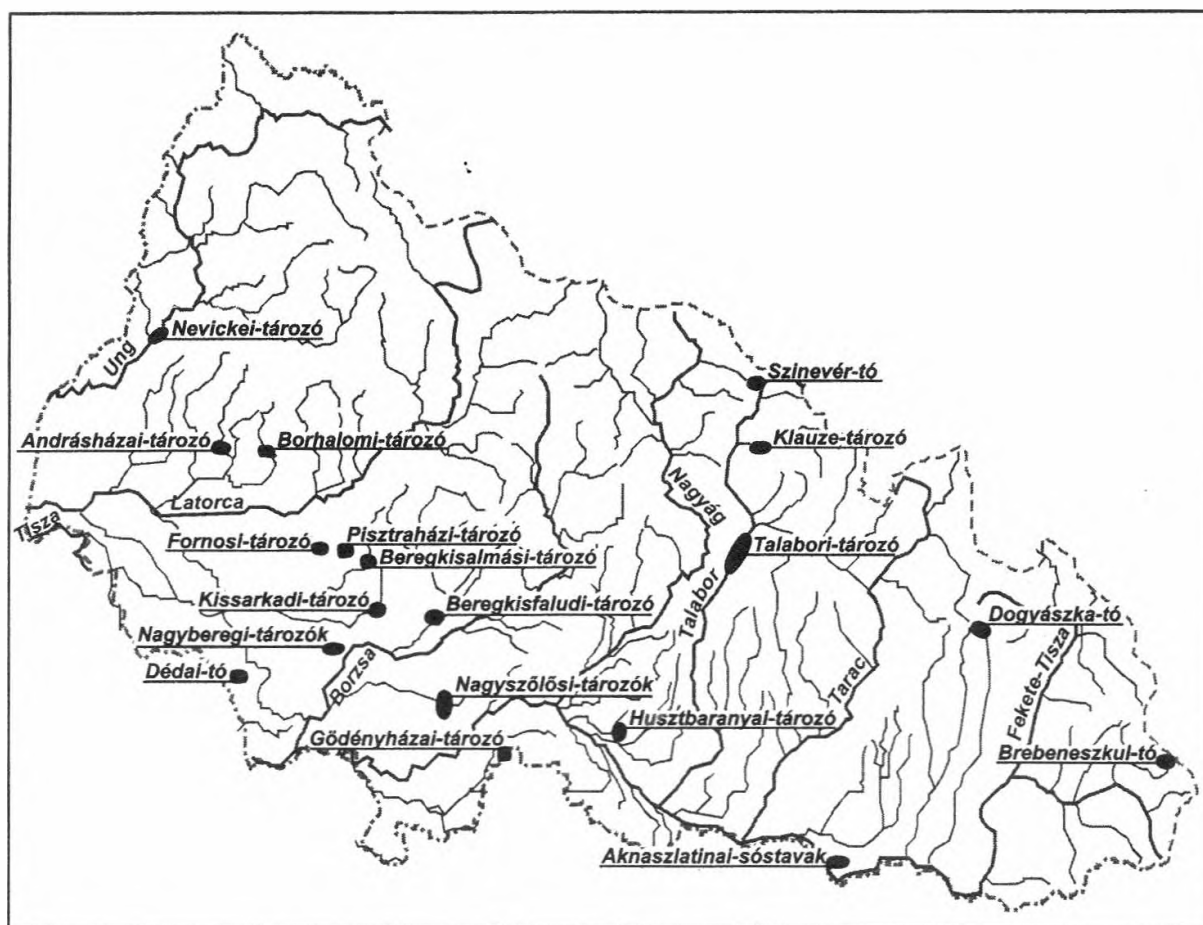
A megye legnagyobb és legismertebb természetes úton létrejött tava, a Szinevér-tó, a Talabor-völgy felső részén helyezkedik el 989 m-rel a tenger szintje felett. A tó területe 7 ha, legnagyobb mélysége 24 m. Eredete szerint az elgátolt tavak típusába tartozik, amely a folyóvölgyet elzáró földcsuszamlással jött létre tízezer évvel ezelőtt. A csuszamlás közettömegén belül a tó vize utat talált, így alakítva ki a sajátos felszín alatti lefolyást. Mivel a felszín alatti lefolyás vízhozama nem képes követni a három tápláló patak vízhozam-változásait, a Szinevér-tó vízszintje néhány méteres ingadozásokat mutat (Bodnar, 1987).

Kárpátalja tavainak legszámosabb csoportját a jégkorszaki gleccserek által kimélyített medencéjű kártavak alkotják. Ezek értelemszerűen az utolsó eljegesedés által érintett Csornohora- és Szvidovec-havasok kárfülkéiben fordulnak elő. A kártavak felszíne többnyire 1 ha körüli vagy az alatti, mélységük általában mindössze 1–2 m. Közéjük tartozik Kárpátalja és egyben Ukrajna legmaga-

sabban fekvő tava, a Brebeneszkul, amely a Csornohora-havasok azonos nevű csúcsa mellett található 1801 m magasságban. Az Alföld kárpátaljai részét valaha sűrűn behálózó szétágazó kanyargó folyórendszer maradványaként itt számos *morotvató* található. A legnagyobbak közülük a Tiszáról lefűződött Csap környéki morotvák.

19. ábra

Kárpátalja jelentősebb tavai és tározói

Forrás: A Topográfiai térképsorozat (1:100 000), 2000–2003 és más térképek alapján a szerző szerkesztése.

A mesterséges tavak és víztározók mind számukban (közel 60 ilyen van), mind nagyságukban (a legnagyobbak víztükre meghaladja a 100 hektárt) felülmúlják a természetes tavakét. Köztük vannak *bányatavak*, amelyek az emberi tevékenység „melléktermékének” tekinthetők, és tudatos tározóépítési munkálatokkal kialakított mesterséges tavak is. A bányatavak közül méreteit tekintve a Dédai-tó emelkedik ki 48 ha-os felszínével, amely egy külszíni homokbánya mélyedését tölti ki (19. ábra).

Több szempontból is hidrológiai érdekességet képviselnek az *Aknaszlatinai-sóstavak*. Ezek az évszázados sóbányászat, a felhagyott váratok beomlása során keletkezett mélyedéseket töltik ki. Vizük sótartalma 280‰, túlnyomóan konyhasó. A tó heliotermális, vize a felső 20–30 cm-es réteget kivéve egész évben 20–25 °C körüli hőmérsékletű. Ennek az a magyarázata, hogy a felső vízréteget a csapadék kiédesíti, így az kisebb fajtsúlyú lesz az alatta levő sós víznél, még akkor is, amikor az év hideg szakában lehűl. A hideg felszíni vízrétegek nem süllyednek be, hanem egy jól szigetelő réteget képeznek a tavak felszínén. Ez gátolja az alsó meleg vízrétegek hőleadását, de átengedi a mélyebb rétegek felé a beérkező napsugárzás jelentős részét.

A legnagyobb vízfelületű *víztározók és halastavak* a Munkácsi és az Ilosvai járás határvidékén épültek. Közéjük tartozik a megye legnagyobb víztükrű állóvize, a *Fornosi-víztározó*, amely teljes feltöltéskor 285 hektárt foglal el. A hegyvidéki részen kialakított tározók közül kiemelkedik a *Talabor-Nagyági-vízerőmű tározója* a Talaboron a Huszti járás északi részén, amely maximális vízszint esetén 155 hektár területű, és 23,4 millió m³ víz befogadására alkalmas.

A földfelszín túlnedvesedett részei vagyis a *mocsarak* Kárpátalján csak kisebb területeket foglalnak el, ami a hegyvidéken a kialakulásukhoz szükséges lapos felszín hiányával, míg a síkvidéken a szovjet korszak lecsapolási munkálataival függ össze. Ezek során a Kárpátaljai-alföld jelentős részét kisebb-nagyobb csatornák hálózatával fedték le, amelyekbe alagsórendszerek gyűjtik össze a pangó felszíni vizeket és talajvizet. A rendszer elavult, így a belvízveszély a lapos felszínű alföldi területeken jelenleg is valós. Kisebb *lápok* leginkább a magasabb hegységek (Csornohora, Szvidovec) lapos fenekű kárteknőinek az alján találhatóak. Közel 40 ha kiterjedésű a Borló–Gyil egykori vulkáni kráterében 850 m magasságban kialakult Bahno-mocsár. A síkvidék legnagyobb, közel 100 km² kiterjedésű mocsarát, a Szernye-mocsárt lecsapolással megszüntették (*Zasztavecka – Zasztaveckij et al. 1996*).

A megye területén lehulló bőséges csapadék biztosítja a folyamatos utánpótlást a *felszín alatti vizek* számára is, amelyek becsült hozama napi 1,079 millió m³. Kárpátalja síkvidékének túlnyomó részén a felső üledékréteg vízzáró agyag és vályog, ami a felszínhez közeli (átlagosan 3–7 m mélyen elhelyezkedő) felső vízréteg rétegvíz jellegét és viszonylagos tisztaságát biztosítja. A felszín alatti vizek különösen értékes részét képezik az ásványvizek és a termálvizek.

Kárpátalja *ásványvíz gazdagsága* ukrainai és Kárpát-medencei viszonylatban egyaránt kiemelkedő. A megye ásványvíz-forrásainak, illetve -kútjainak a napi összhozama 2698 m³. A legelterjedtebbek, egyben a fogyasztók körében a legnépszerűbbek a hidrokarbonátos nátriumos ásványvizek. Az ásványvizekben leggazdagabb vidék a Szolyvai járás (*Bodnar, 1987*).

Tekintve, hogy Kárpátalja síkvidékén az átlagnál magasabb a geotermális gradiens, jelentős *termálvízkészletek* találhatóak gazdaságosan kiaknázzható, ezer méter körüli mélységben. Az ásvány- és termálvizek jelentős hányada gyógyvízként hasznosítható, egy részét jelenleg is hasznosítják.

A vizek, a lehetőségeken kívül, mint veszélyforrások is hatással vannak a mindennapi életre és a gazdaságra. Kárpátalján az alábbi fő vizekhez kapcsolódó kockázati tényezőket kell számításba venni:

- A folyók szeszélyes vízjárása a síksági és a hegyi szakaszokon már az eddigiekben is számos katasztrofális árvizet eredményezett, és a gátépítési, illetve -felújítási munkálatok ütemét figyelembe véve, eredményezhet a jövőben is.
- A megye lapos felszínű alföldi részén fennáll a belvizek kialakulásának a kockázata, amit a szovjet időkben kiépített, ma elhanyagolt állapotú mentesítő csatornarendszer sem tud teljesen kiküszöbölni.
- A hegyi folyók eróziós munkája sok helyen veszélyezteti a vonalas infrastruktúra és a települések létesítményeit.
- A szűk, nagy esésű folyóvölgyekből intenzív esőzés nyomán zagyarak zúdulhatnak le.
- A meredek, laza szerkezetű lejtőkön az esőzések földcsuszamlásokat indíthatnak el.
- Aggodalomra adhat okot a kárpátaljai felszíni, de még a felszín alatti vizek szennyezettsége is.

Összességében azonban Kárpátalja vizekben gazdag vidék, azok jelentős szerepet játszanak a megye gazdaságában, és hasznosításuknak számottevő, ma még kiaknázatlan lehetősége is lehet.

1.6. Talajviszonyok

Jelenleg Ukrajnában kétféle talajosztályozási rendszert használnak, sokszor különbözőképpen – a magyartól is eltérő névhasználattal – nevezve meg ugyanazt a talajt. Az egyik az egykori Szovjetunióban volt használatos, amelynek alapján a múlt század 50–60-as éveinek talaj felvételezései is történtek (*Szkorina*, 1969). A másikat a harkovi Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet munkatársai dolgozták ki és publikálták a közelmúltban (*Polupan – Szolovej – Velicsko*, 2005). Igazodva a talajtani tudományban érvényesülő törekvésekhez, kidolgoztak egy olyan osztályozási rendszert, amelyben a talajok elhatárolása jól mérhető paraméterek, a humusz és a fizikai agyag mennyisége, pontosabban e mu-

A KÖTET SZERZŐI

- BARANYI BÉLA, az MTA doktora, tudományos tanácsadó, osztályvezető, MTA RKK
Alföldi Tudományos Intézet Debreceni Osztály, Debrecen
- BERGHAUER SÁNDOR, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Földtudományi
Tanszék, Beregszász
- BRENZOVICS LÁSZLÓ PhD, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Történelem
és Társadalomtudományi Tanszék, Beregszász
- CSOMA ZOLTÁN, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Biológiai Tanszék,
Beregszász
- DARCSI KAROLINA, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Történelem és Tár-
sadalomtudományi Tanszék, Beregszász
- FILEPNÉ NAGY ÉVA PhD, igazgatóhelyettes, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Terület-
fejlesztési és Környezetgazdálkodási Ügynökség Nonprofit Kft., Nyíregyháza
- FODOR GYULA, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Földtudományi Tan-
szék, Beregszász
- GÖNCZY SÁNDOR, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Földtudományi
Tanszék, Beregszász
- GULYÁS LÁSZLÓ PhD, főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar Öko-
nómiai és Vidékfejlesztési Intézet, Szeged
- IZSÁK TIBOR, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Földtudományi Tanszék,
Beregszász
- JAKAB LAJOS MD, családorvos, Badaló
- KÉSZ BARNABÁS néprajzkutató, Salánk
- KISS ÉVA, a közgazdaságtudományok doktora, tudományos főmunkatárs, Ukrán Nem-
zeti Tudományos Akadémia Világgazdasági és Nemzetközi Kapcsolatok Intézete,
Ungvár
- KOHUT ERZSÉBET, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Biológiai Tanszék,
Beregszász
- MOLNÁR D. ISTVÁN, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Földtudományi
Tanszék, Beregszász
- MOLNÁR JÓZSEF PhD, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Földtudományi
Tanszék, Beregszász
- OROSZ ILDIKÓ PhD, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elnöke, Bere-
gszász
- ZSELICZKY ISTVÁN, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Biológiai Tanszék,
Beregszász

Dialóg Campus Kiadó (Nordex Kft.) • 1088 Budapest, Rákóczi út 9. Tel./fax:
(1) 266–0025, 266–1265; e-mail: info@dialogcampus.hu • A kiadásért felel: dr.
Bázing Zsuzsanna igazgató • Főszerkesztő: Schenk János • Műszaki szer-
kesztő: Strasserné Csapó Ilona • A szerkesztő munkatársa: Rajhóczki László
• Borító: Pinczehelyi Sándor • Az első borítón a Sipot-vízesés, Karmacsi Zol-
tán fotója. A hátsó borítón Beregszász madártávlattól, Molnár D. István
fotója • Nyomdai kivitelezés: Sümegi Nyomdaipari, Kereskedelmi és Szol-
gáltató Kft. Pécs. Felelős vezető: Sümegi Ferenc ügyvezető.

ISBN 963 9052 33 7 Ö
ISBN 978 963 9899 18 6

Kárpátalja

A Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központjának sorozata a Kárpát-medence régióinak helyzetét, térbeli folyamatait elemzi a harmadik évezred elején. A Kárpát-medence gazdasági tereinek fejlődésében az 1990-es évtizedben lezajlott politikai változások és gazdasági átalakulások ellentmondásos folyamatokat váltottak ki. Az európai uniós tagság távlatos eredménye a Kárpát-medence évszázadok során formálódott integrációs kapcsolatainak modern formában történő újraszerveződése lehet. A térség földrajzi fekvése, az integrációra való érettség változatos formái miatt természetesen a kíváncsi állapot elérése hosszú évtizedekre ad feladatokat politikusoknak, kutatóknak, gazdasági szakembereknek egyaránt. A sorozat ehhez a szoros szellemi együttműködéshez kíván segítséget nyújtani.

A sorozat tizenegyedik kötete a ma Ukrajnához tartozó Kárpátalja régiót mutatja be, a térség jelenlegi gazdasági-társadalmi viszonyait elemzi, a fejlődés különböző tényezőit méri fel történelmi összefüggésekbe ágyazva. A 12 800 km² területű, 1,25 millió népességű, történelmileg az egykori Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegyék területéből 1920-ban létrejött nagy közigazgatási egység jelenleg 13 járást, 11 várost, 19 városias jellegű és 579 egyéb falusi települést foglal magában, a régió lakosságából mintegy 150 ezer fő, Kárpátalja népességének 12%-a a magyar nemzetiségű kisebbség. Többek között ezért is megkülönböztetett érdek a régió komplex gazdasági-társadalmi szempontú elemzése.

A sorozat szerkesztője Horváth Gyula, az MTA doktora, egyetemi tanár, az MTA Regionális Kutatások Központjának Széchenyi-díjas főigazgatója, az Academia Europaea tagja. A kötetet Baranyi Béla, az MTA doktora, tudományos tanácsadó, az MTA RKK ATI Debreceni Osztályának vezetője, a Debreceni Egyetem tanára szerkesztette.

